

GARATERM: DISKURTZO AKADEMIKO-PROFESIONALAREN DIDAKTIKA ETA GARAPENA UZTARTZEKO TRESNA INFORMATIKOEN DISEINUA ETA INTEGRAZIOA HELBURU DUEN PROIEKTUA

Igone Zabala, Axun Aierbe, Izaskun Aldezabal, Maxux Aranzabe, Xabier Arregi, Jose Mari Arriola, Agurtzane Elordui, Antton Elozegi, Kristina Elozegi, Joseba Ezeiza, Ines Garcia, Julio Garcia, Mikel Lersundi, Itziar San Martin, Iñaki Ugarteburu (EHU)

1. SARRERA

Komunikazio honen helburua da GARATERM proiektuaren nondik-norakoak azaltzea. Egitasmo hau 2008 urtean zehar eraman behar dugu aurrera EHuko hamabost ikertzailearen artean eta, beraz, diseinatzeko orduan kontuan hartu ditugun beharrak azalduko ditugu lan honetan, emaitzak eta gauzatutako produktuak baino gehiago.

GARATERM egitasmoa aurkeztu genuen EJIE Eusko Jaurlaritzaren Informatika Elkarteak eta EHUK 2007 urtean egin zuten deialdian. Deialdi horrek zenbait baldintza aurreikusten zituen. Hasteko, ikerketa aplikatuarekin eta zehazkiago informazioaren sistema eta teknologiek lotuta egon behar zuten proiektuok; bigarrenik, diziplinarteko egitasmoak izan behar ziren eta, azkenik, lan-eremu jakin batzuetan kokatu behar ziren, alegia, “Teknologia elektronikoa eta komunikazioak”, “Teknologia informatikoa” edo “Informaziorako zerbitzuen teknologia” alorretako batean.

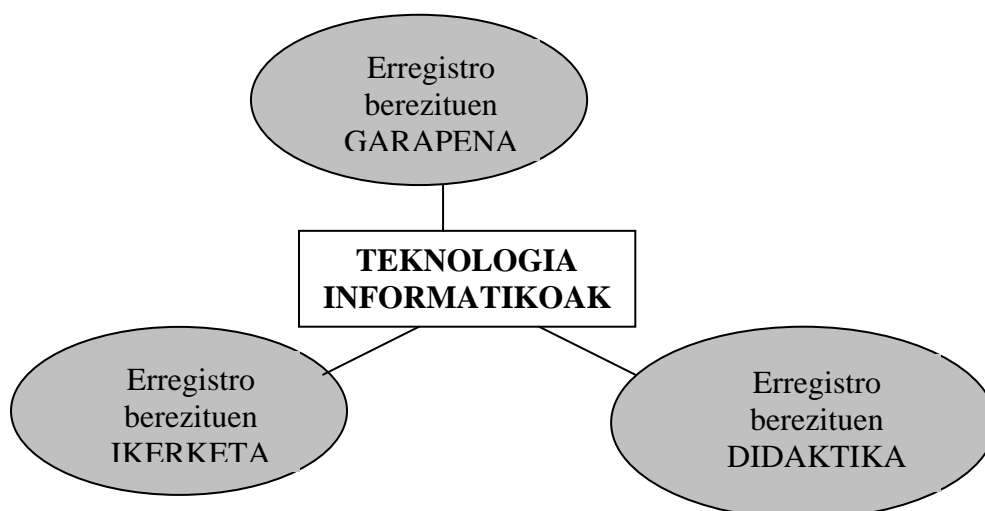
Bestalde, hainbat ikerketa-ildo hartzen ziren lehentasunezko zatitza deialdian eta, horien artean, gure egitasmoa “Irakaskuntzari laguntzeko sistemak garatzeko” helburua zuen ikerketa-ildoan kokatu genuen. Sail eta diziplina desberdinetako 15 ikertzailek hartzen dute parte proiektu honetan. Bereziki, Euskal Filologia Saileko, Hizkuntzalaritza eta Euskal Ikasketak saileko, Didaktika saileko eta Lengoaia eta Sistema Informatikoak sailekoak dira ikertzaile horiek. Egitasmoa 2008 urtean eraman behar dugu aurrera. Hortaz, labur azalduko dugu zein diren ikusmiran ditugun helburuak eta erronkak.

Bigarren atalean, GARATERM egitasmoaren helburu orokorraz arituko gara. Hirugarren atalean, alor espezializatu eta garapen lexiko-diskurtsiboan unibertsitateak duen zeregina izango dugu hizpide eta zeregin horretan aurkitzen ditugun oztopoez eta beharrez hitz egingo dugu zehazkiago. Unibertsitatearen esparruko lotura horiek mugatu ondoren, aurreikusitako baliabideek unibertsitate kanpoko gizartearen beste alor batzuetan egin dezaketen ekarpenaz arituko gara, hizkuntza-komunitate osoa kontuan

hartzen duen ikuspegi orokorrigo batekin lotzeko asmoz. Zeregin, oztopo eta behar horiek garapenean, didaktikaren eta ikerketaren alorrekin lotuko ditugu laugarren atalean. Azkenik, bosgarren atalean, hiru alor horiek harremanetan jartzeko beharko liratekeen tresna informatikoen modulu nagusiak gaingiroko irudikatuko ditugu.

2. EGITASMOAREN HELBURU OROKORRAK

GARATERM egitasmoaren helburu orokorra da alorrez alorreko erregistro berezituaren garapenean eta finkapenean laguntzeko beharrezkoak diren baliabideen bilgune estrategiko bat diseinatzea. Bilgune estrategiko hori erdiesteko, Teknologia Informatikoez eskaintzen dizkiguten bideak baliatu nahi ditugu, hiru alor uztartzen saiatzeko: alorrez alorreko erregistro berezituaren garapena, diskurtso mota horien ezaugarri linguistikoen ikerketa eta hizkera berezituaren didaktika.

1. irudia: GARATERM proiektuaren helburua: alorrez alorreko erregistro berezituaren finkapenean laguntzeko baliabideen bilgune estrategikoa diseinatzea.

Hiru alor horiek uztartzea ezinbestekotzat jotzen dugu gure xedea baita unibertsitatean eskaintzen dugun erregistro berezituaren inguruko irakaskuntza esanguratsua izatea eta unibertsitateak prestatzen dituen profesionalek hizkuntzaren alor berezituetan zehar euskara egiten ari den garapen lexiko-diskurtsiboan eragile eraginkorrak izatea.

Proiektu honen beharra ikusi dugu, hain zuzen ere, euskararen normalizazio eta estandarizazio prozesuaz eta prozesu horren faseez gogoeta egin dugunean, bereziki, prozesu horrek eskatzen dituen jardueraz, eta fase eta jarduera horietako bakoitzean hizkuntzalariok dugun rolaz gogoeta egin dugunean (Elordui eta Zabala 2007).

Lau fase bereizi ohi dira hizkuntzen estandarizazio-prozesuetan (Haugen 1983): estandarra izango den aldaeraren hautapena, aldaera horren kodifikazioa (grafizazioa, gramatikalizazioa, lexikalizazioa), estandarraren ezarpena hizkuntza-komunitatean eta, azkenik, hizkuntzaren elaborazioa edo lantzea (hiztegiaren modernizazioa eta garapen diskurtsiboa).

Faseez hitz egiten badugu ere, egiatan prosesuez hitz egin beharko genuke, ez baitira ezinbestez bata bestearen atzetik datozen faseak: batzuk besteekin gainezartzen dira. Adibidez, hiztegiaren modernizazioak eta garapen diskurtsiboak azkenik aipatu baditugu ere, kodifikazioarekin eta kodifikaturiko estandarraren ezarpenarekin gainezartzen diren prozesuak dira: garbi dago, adibidez, erabiltzaileak zenbakiak edo hitz elkartuak idatzi dituztela urte askoan Euskaltzaindiak elementu horiek nola idatzi behar ziren esan aurretik. Beste adibide bat ematearren, erabiltzaileak ez dira zain geratzen hizkuntza alor jakin batean erabiltzeko, Euskaltzaindiak Hiztegi Batuan esparru horretako hiztegi-sarrerak erabakitzen dituen arte.

Bestetik, faseen arteko atzera elikadura behar da. Adibidez, ezinbestekoa da kodifikaturiko baliabideen ezarpenaren ebaluazioa egitea, eta ebaluazio horrek beharrezkoa dela ikustarazten badigu, kodifikazio-arauak berrikusi egin beharko dira, hiztunen komunitateek egiten dituzten benetako erabileretara egokitzeko: kodifikaturiko estandarra benetako hizkuntza-aldaera izateko, ezinbestekoa da hiztunen ekoizpenetan presentzia izatea.

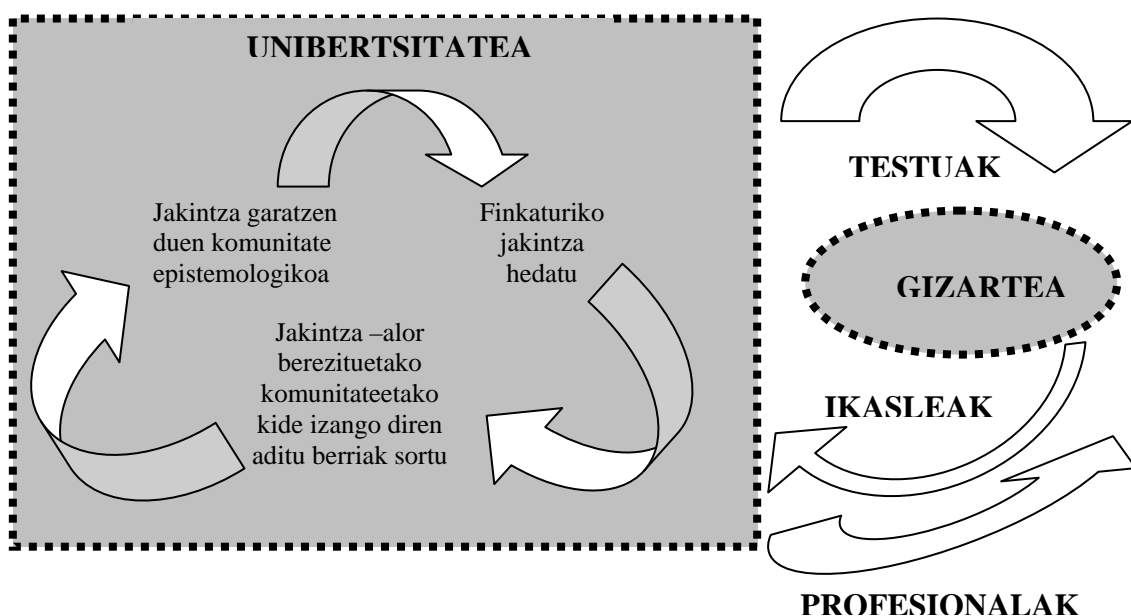
Nolanahi ere, aipaturiko lau prozesu horietan ezberdinak dira helburuak, eta oso desberdina hizkuntzalarien rola: hautapen eta kodifikazio prosesuetan hizkuntzalariak, filologoak, akademikoak protagonismo handia dute baina ezarpenean eta elaborazioan alorrez alorreko komunitate diskurtsiboak dira protagonista nagusiak (Bibiloni 1997). Prozesu hauei dagozkien jarduerak eta arau eta gomendio motak nahastetik etor litezke ezinegonak eta gaizkiulertuak erabiltzaileen eta arau-emaileen edota arau horien kudeatzaileen artean. Kodifikazio fasean aldakortasun dialektala kudeatzea da mota desberdinetako arauen helburua: ortografia bateratu bat eta estandar zaindu orokor baten erabilera-arau gramatikal, estilistiko zein lexikoak bilatzen dira prozesu hauetan. Elaborazio fasean aldiz, erronka izaten da estandar zaindu orokor horretatik abiatuta erregistroetan zeharreko garapen polizentrikoa lortzea. Garapen polizentriko hori esparru desberdinetako komunitate diskurtsiboek egin behar dute ezinbestez. Izan ere, tradizio diskurtsiboen ondorio dira erregistro berezituak (Gallegos, 2003).

3. UNIBERTSITATEA ETA EUSKARAREN GARAPEN LEXIKO-DISKURTSIBOA

Unibertsitatean kokatuta dago alorrez alorreko jakintza garatzeko erantzukizun berezia duen komunitate epistemologikoa. Jakintzaren garapen horretarako, ezinbestekoak dira testu idatziak eta ahozkoak. Baina jakintza garatu ez ezik, komunitate epistemologiko horren kideak izango diren aditu berriak ere prestatzen dira unibertsitatean: ikasleei finkaturiko jakintza eta aukeratutako espezialitate-alorreko kontzeptu-eskemak helarazten zaizkie, berriro ere ahozko eta idatzizko testuen bitartez. Nolanahi ere, unibertsitatea aditu-profesionalak prestatzeko eginkizun horretan, ez da hutsetik abiatzen: hezkuntza-sistemaren aurreko mailetan hasitako lanari jarraipena ematen dio unibertsitateak.

Bestalde, unibertsitateak prestatzen dituen aditu-profesionalak erantzukizun berezia dute, gizarteratzen direnean: edozein gizarretan goi mailako tituludunei aitortzen zaie estandar zaindua trebetasunez erabiltzeko gaitasuna eta bere espezialitate-alorreko gaietan zehaztasunez eta egokiro erabiltzeko trebetasuna.

Bukatzeko, unibertsitateak aditu-profesionalak ez ezik, testuak ere gizarteratzen ditu, jakintza hedatzeko edo dibulgatzeko duen zereginari erantzuteko.

2. irudia: Unibertsitatearen ekarria alor berezituetao garapen lexiko-diskurtsiboan

4. ALORREZ ALORREKO DISKURTSO BEREZITUAREN GARAPENAREN, IKERKETAREN ETA DIDAKTIKAREN ERRONKAK

Bigarren atalean aurreratu dugun bezala, diskurtso berezituaren garapena, ikerketa eta didaktika uztartu nahi ditugu GARATERM egitasmoan. Uztartze hau egiteko ikusten dugun beharra justifikatzeko unibertsitatearen esparruan uztartu nahi ditugun hiru alor horietan ikusten ditugun oztopoak eta beharrak zerrendatuko ditugu atal honetan.

4.1. Alorrez alorreko diskurtso berezituaren garapena

Alorrez alorreko diskurtso berezitua alor horietan hizkuntza erabiltzen duten komunitate epistemologiko-diskurtsiboek garatzen dute zalantzarik gabe (Swales, 1990). Bestalde, jakina da alor berrietako garapen lexiko-diskurtsiboak ezinbestez eskatzen dituela baliabide lexiko-diskurtsibo berriak edota aurreko baliabideen erabilera berriak.

Baina, garapen lexiko-diskurtsiboa aurrera joan dadin, baliabide berriak sortu ez ezik, finkatu ere egin behar dira erabileran. Hiru prozesu hartu behar dira kontuan, beraz. Hasteko, baliabideak sortu edo egokitu behar dira erregistro jakin baten behar diskurtsiboen arabera. Sortutako baliabide horietako batzuk diskurtso-komunitatean hedatu eta erabileran ezarriko dira eta beste batzuek aldiz, ez dute arrakastarik izango komunitatearen erabileran. Komunitatean ezarritako baliabide horiek detektatu eta lan lexicografikoetan edota estilistikoetan kodifikatu behar dira finkapena ziurtatzeko.

Hainbat faktore daude hizkuntza-baliabideen finkapena zailtzen dutenak. Izan ere, euskarak presentzia txikia du adituen arteko komunikazioan. Gainera, askoz ere presentzia handiagoa du alor akademikoetan, alor profesioaletan baino. Hori horrela izanik, irakasle-ikasle harremanak oso ugariak eta arinak dira eta aditu-irakasle-profesionalen arteko harremanak aldiz, oso mugatuak. egoera honen ondorio nabarmenak dira aldakortasun asistematiko handia, berezko finkapen ezarekin estuki lotuta dagoena (Zabala eta Elordui 2005).

Bestetik, azpimarratzekoa da desegokitasun nabarmenak daudela erabileraren eta kodifikazioaren artean: erabilitako baliabide asko kodifikatu gabe daude eta, bestetik, lan lexicografikoetan kodifikaturik azaltzen diren baliabide asko ez daude sustraituta erabileran. Honelako kasu ugari gertatzen dira, besteak beste, hizkuntzaren garapen lexiko-diskurtsiboaren hasierako garaian, baliabideen beharrak eraginda, neologia lexicografikoak *in vitro* sorturiko baliabide ugari ez direlako heldu ezartzera diskurtsoan.

Testuen gaineko interbentzio puntuala ezin dugu utzi aipatu gabe. Izan ere, sistematikotasunik gabeko interbentzio modu honek aldakortasuna areagotzen duela pentsa daiteke. Azkenik, sustraitutako erabilera kodifikatzeko helburua baino, motibazio

zuzentzailea duten produktu linguistikoek, zaildu egiten dute diskurtso-komunitateek sortzen dituzten baliabideen finkapena (Gutierrez Rodilla 1988, Elordui eta Zabala 2005).

4.2. Alorrez alorreko diskurtso berezituaren didaktika

Diskurtso eta erregistro espezializatuen didaktikari dagokionez, egun oro har onarturik dago arrakasta akademiko eta profesionala estuki lotuta dagoela jakintza-arloko eta diziplina profesionaleko berriazko testuak trebetasunez baliatzeko gaitasunarekin.

Hori dela eta, Europako Unibertsitate Esparruko titulazio berriei begira egindako liburu zurietan lehentasunezko helburutzat hartzen dira unibertsitateko irakaskuntza-aldian arloan arloko komunikazio-gaitasun jasoak eta espezialitateko diskurtsoei lotutako ezagutza sendoak (Ezeiza, 2007).

Hizkuntza normalizatueta arloan arloko komunikazio-gaitasun espezializatua lortzen dute ikasleek ohiko prozesu akademikoetan jasotzen duten *input*aren bitartez. Baina normalizazio bidean dauden hizkuntzetan ikasleek *input* aldakorra eta ezegonkorra jasotzen dute. Hori dela eta, irakaskuntza esplizitua eta dinamikoa behar dute. Areago, hizkuntza arlo berezitueta pairatzen ari den garapenari estuki lotutako irakaskuntza behar dute ikasleek.

4.3. Alorrez alorreko diskurtso berezituaren ikerketa

Unibertsitateko ikasleei arloz arloko genero eta erregistroen ezagutza eta kudeatzeko gaitasuna bermatzen dien irakaskuntza esanguratsua eskaini nahi badiegu, ezinbestekoa dugu arloan arloko diskurtso eta erregistro berezituaren karakterizazioa egitea: kategoria eta azpikategoria desberdinetako hiztegi-elementuen erabilera-maiztasuna, elementu horiek diskurtsoan duten zeregina, terminologia eratzeke alor bakoitzean dauden joerak, konbinazio fraseologikoak e.a.

Bestetik, alorrez alor jakintza garatzearekin batera eratu diren kontzeptu-eskemak ezagutu behar ditugu, ikuspegi semantiko-pragmatikotik sistematikoa den irakaskuntza eta terminologiaren kudeaketa posible izateko. Nolanahi ere, erregistro hauen irakaskuntza esplizitoan egingo den ahaleginak eraginkortasun txikia izango du ikasleek aditu-irakasleengandik jasotako *input*ak asistematikoa izaten badirau.

Hortaz, motibazio aplikatuko ikerkuntza behar da, aldakortasunaren karakterizazioan eta harmonizazioaren bidezko aldakien finkapenean laguntzea helburu duten

baliabideak garatzeko motibazioa duen ikerkuntza. Didaktikak era honetako ikerkuntzaren eskutik helduta joan behar du.

Esan beharra dago, hala ere, zailtasun handiak daudela alor espezializatu hauen erabileraren deskripziorako eta kodifikaziorako. Zailtasun horietako bi baino ez ditugu aipatuko hemen ordea. Hasteko, oso nabaria da ahozko eta idatzizko ekoizpenaren arteko desoreka. Izan ere, gelako ahozko ekoizpenak askoz ere ugariagoak dira gure artean, dokumentu idatzi argitaragabeak baino eta halako dokumentuak material idatzi argitaratuak baino ugariagoak. Nolanahi ere, klase magistralak, irakasgaien irakaskuntza-gidak, apunteak, praktika-protokoloak, mintegiak, ikasleek egiten dituzten lanak, tesien proiektuak eta laburpenak, era askotako idazki administratiboak bezalako materialek benetako erabileraren berri eman diezagukete, material argitaratuek eta zuzentzaileek edota itzultzaileek kontrolatuek baino areago.

Arazo honi gaineratu behar zaio alor akademikoetan egiten den erabileraren gutxiespena: *corpus*etan material argitaratuak eta zuzentzaileek edota itzultzaileek kontrolatuak biltzen dira. Baina askotan eremu akademikoan erabiltzen diren beste testu hauek eragin handiagoa dute erabiltzaileengan eta, beraz, garrantzi handiagoa dute garapen lexiko-diskurtsiboan. Ezin diogu ezikusia egin egoera honi.

5. ERREGISTRO BEREZITUEN GARAPENA, IKERKETA ETA DIDAKTIKA UZTARTZEKO BILGUNE ESTRATEGIKOA

Goazen bada gaingiroki ikustera zer nolako moduluak aurreikus daitezkeen erregistro berezituaren garapena, ikerketa eta didaktika uztartzeko helburua duen bilgune estrategiko batean.

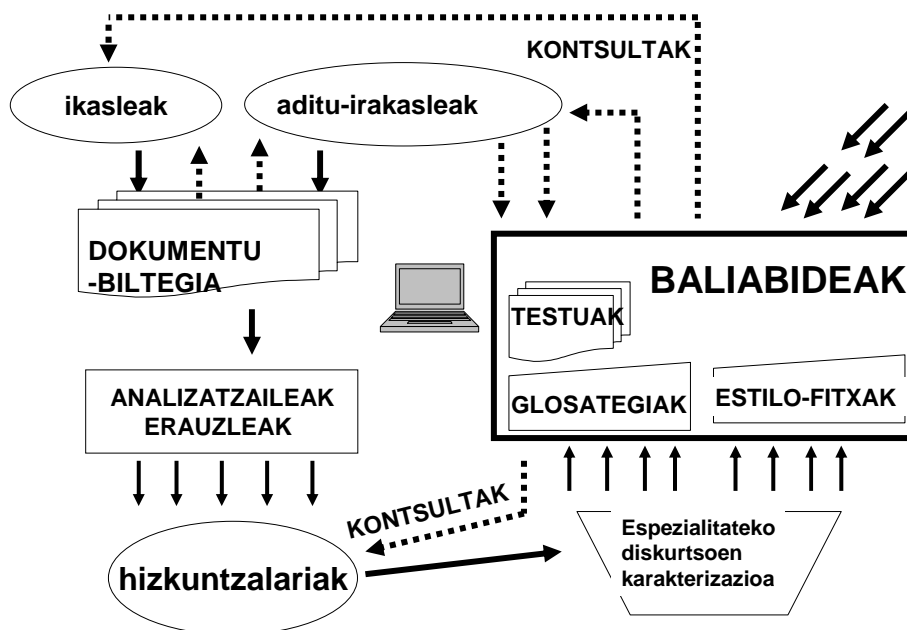
Hasteko, testu- edo dokumentu-biltegi bat behar da aditu-irakasleek edo ikasleek ekoiztako askotariko testuak modu sistematikoan jasotzeko. Erabilera errealaren berri ematen diguten dokumentuak dira testu hauek

Bestalde, testu-biltegi horretatik datu linguistikoak automatikoki edo erdiautomatikoki erauzteko analizatzailerak eta erauzleak behar dira. Erauzitako datu horiek posible egingo diete hizkuntzalariei espezialitateko diskurtsoen karakterizazioa baina, bestetik, erauzitako datu horiek egokiro antolatuta, aditu-irakasleen eta ikasleen eskura jar daitezke baliabideak biltzen dituen plataforma batean. Erabilera errealetik ateratako baliabide hauek ekarpen handia egingo liokete terminologiaren eta bestelako hizkuntza-baliabideen finkapenari. Testuak eta dokumentuak beraiek ere kontuan har daitezke plataforma honek eskainiko lituzkeen baliabideen artean. Izan ere, hizkuntzen

didaktikak ere onetsia du testu-generoen bidezko metodologia espezialitate-hizkeren eta itzulpengintzaren irakaskuntzarako.

Plataforma horrek dokumentu-biltegitik erauzitako baliabideak ez ezik, beste talde edo erakunde batzuek garatutako baliabide batzuetarako eztekak eta loturak ere eduki beharko lituzke. Gainera, hizkuntzalarien eta adituen arteko komunikazioa bideratzeko tresna ere izan beharko luke plataforma honek.

Unibertsitatekan kanpoko beste erakunde eta eragile batzuei begira, plataforma hau unibertsitatearen diskurtso akademikoaren eta terminologiaren erakusleho bat litzateke eta oso baliagarria litzateke lehen eta bigarren hezkuntzarako material didaktikoak lantzen dituzten eragileentzako eta lan terminologiko eta lexikografikoa oro har egiten duten erakunde eta eragileentzat oro har.

3. irudia: Erregistro berezituen garapena, ikerketa eta didaktika uztartzeko bilgune estrategikoa

BIBLIOGRAFIA

- Bibili, G. 1997. *Llengua estandard i variació lingüística*. Barcelona. Contextos
- Elordui, A. eta Zabala, I. 2005. "Terminological Variation in Basque. Analysis of texts of Different Degrees of Specialization" *SKY Journal of Linguistics* 18 (2005): 71-91
- Elordui, A. eta Zabala, I. 2007. "Euskararen garapen lexiko-diskurtsiboaren egungo erronkak Mitxelenak proposatutako jarraibideen argitan" *Komunikazioa. Koldo Mitxelena Katedraren II. Biltzarra*. Gasteiz 2007ko urriaren 8-10

Ezeiza, J. 2007

Gallegos, A. 2003. *Nominalización y registro técnico. Algunas relaciones entre morfopragmática, tradiciones discursivas y desarrollo de la lengua en español*. Doktoretza-tesia: Albert-Ludwigs-Universität

Gutiérrez Rodilla, B. 1988. *La ciencia empieza en la palabra. Análisis e historia del lenguaje científico*. Barcelona: Península

Haugen, E. (1983) "The implementation of Corpus Planning. Theory and practice" In J. Covarrubias & Fishman (ed.) *Progress in Language Planning. International Perspectives*. Berlin/New York/ Amsterdam: Mouton, 1983

Swales, J.M. 1990. *Genre analysis. English in academic and research setting*. Cambridge: Cambridge University Press

Zabala, I. eta Elordui, A. 2005. "Euskara zientifikoaren normalizazio: hizkuntzalarien ekarpena" In J.M Txurruka (ed.) *Euskara zientifiko-teknikoa: normalizaziotik homologaziora*. Bilbo: Mendebaldeko Kultur Elkarte